

FALSAFA: INSON VA JAMIYAT

*Rashidov Rashid Baxtiyor o'g'li**Ergashev Oybek Odil o'g'li**DTPI Pedagogika fakulteti**Jismoniy madaniyat yo'nalishi**1-bosqich talabalari*

Annotatsiya: *Maqolada jamiyat va inson bu insonning o'zaro munosabatlari, axloqiy qadriyatlari, ijtimoiy tizimdagi o'rni va uning maqsadlarini o'rganadigan falsafiy yo'nalish haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar:*jamiyat, jamiyatining tuzilishi, olia, sivilizatsiya, madaniyat, qadriyatlar, jahon sivilizatsiyasi, jamiyatning mohiyati, an'anaviy qadriyatlari, ijtimoiy muammolar va iqtisodiy notenglik.*

Kirish.

Inson va jamiyat o'rtasidagi munosabatlar murakkab va ko'p qirrali tushuncha bo'lib, bu masalani turli fanlar, jumladan, falsafa, sotsiologiya, psixologiya va tarix o'z nuqtai nazaridan o'rganadi. Inson –ijtimoiy mavjudot bo'lib o'zining aqliy, hissiy va jismoniy xususiyatlari bilan jamiyatga ta'sir o'tkazadi. Ta'kidlash lozimki, jamiyatning mohiyati, tuzilishini, qonuniyatlarini bilish, ularga tayangan holda boshqaruv va rahbarlik faoliyatini tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir insonning o'zini jamiyatda qanday his qilishi, uning ehtiyojlari, maqsadlari va jamiyat bilan o'zaro aloqalari uning hayotiga katta ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, jamiyat o'zining rivojlanishi jarayonida insonlarga qanday ta'sir ko'rsatganini va qanday shakllarda o'zgarishlar yuz berganini tushunish kerak.

Asosiy qism

Inson va jamiyat o'rtasidagi o'zaro aloqalar tarixan juda murakkab va dinamik bo'lib kelgan. Jamiyat — bu bir nechta odamlarning o'zaro aloqada bo'lishi va umumiy qiziqishlarga ega bo'lishi asosida tashkil topgan tuzilma.

Jamiyatda har bir inson o'zining shaxsiy hayoti, qarashlari, qadriyatlari va maqsadlariga ega bo'lsa-da, ular boshqa odamlar bilan o'zaro munosabatlar orqali aloqada bo'lishadilar.

1. Ijtimoiy mavjudot sifatida inson:

Insonlar ijtimoiy mavjudotlar hisoblanadi, ya'ni ular hayotlarini jamiyatda boshqarishadi. Jamiyat o'z ichiga oilalar, guruhlar, institutlar, iqtisodiy va siyosiy tuzilmalarni oladi. Insonlar bir-biri bilan o'zaro aloqada bo'lish, axloqiy qadriyatlarni o'rganish va hayotiy tajribalarini almashish orqali jamiyatning bir qismini tashkil etadilar.

2. Jamiyatda har bir inson o'zining maqsadlari, intilishlari va ehtiyojlarini qondirishga harakat qiladi.

Jamiyatda yashayotgan har bir inson o'z xatti-harakatlarini ijtimoiy normalarga va qadriyatlarga moslashtiradi: Bu normalar va qadriyatlar, shuningdek, odob-axloq me'yorlari, qonunlar va urf-odatlar orqali belgilanadi. Insonning jamiyatda qanday yashashini, boshqalarga qanday munosabatda bo'lishini va o'zini qanday tutishini aniqlovchi asosiy ko'rsatkichlar bu normalar bo'ladi.

3. Insonning jamiyatdagi roli:

Har bir inson jamiyatda o'z o'rniga ega. Insonlar o'zlarining ijtimoiy roli va mas'uliyatlarini bajarishda, ba'zan shaxsiy manfaatlarni ham, jamiyat manfaatlarini ham ko'zda tutadilar. Jamiyatda insonning roli ko'pincha uning kasbi, ta'lim darajasi, jinsiy va etnik kelib chiqishiga qarab belgilanadi.

4. Ijtimoiy integratsiya va normativ tizimlar:

Jamiyatning barqarorligi va rivojlanishi uchun uning a'zolari o'rtasidagi integratsiya muhimdir. Bu integratsiya ijtimoiy tuzilmalarga, me'yorlarga va qonunlarga asoslanadi. Jamiyatda odamlar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi normativ tizimlar mavjud. Bularning barchasi insonlarni ijtimoiy tizimning bir qismiga aylantiradi.

5. Insonning ijtimoiy o'zgarishlarga ta'siri:

Jamiyat doimo o'zgarib turadi, va bu o'zgarishlarga insonlarning xulq-atvori, qaror qabul qilishlari va intilishlari katta ta'sir ko'rsatadi. Masalan, yangi texnologiyalar, siyosiy yoki iqtisodiy inqiloblar jamiyatni qayta shakllantiradi. Shuningdek, odamlar o'zgaruvchan jamiyatda yangi ijtimoiy guruhlar yoki harakatlar shakllantirishi mumkin, bu esa jamiyatda yangi normallarni keltirib chiqaradi.

6. Ijtimoiy muammolar va ularning insonga ta'siri:

Jamiyatda mavjud bo'lgan ijtimoiy muammolar — adolatsizlik, tengsizlik, jinsiy yoki irqiy diskriminatsiya, iqtisodiy notenglik — insonlar va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni keskinlashtirishi mumkin. Insonlar bu muammolarni hal qilish uchun faoliyat ko'rsatishadi, lekin ba'zan jamiyatda mavjud bo'lgan tuzilmalar yoki normativ tizimlar insonlarning bu muammolarni hal qilishiga to'sqinlik qiladi.

7. Madaniyat va an'analar:

Jamiyatning madaniy va an'anaviy qadriyatlari insonlarning o'ziga xos xulq-atvorini va dunyoqarashini shakllantiradi. Madaniyat, san'at, til, diniy e'tiqodlar va an'analar jamiyatning o'ziga xosligini belgilaydi va har bir insonning dunyoni qanday tushunishi va unga qanday munosabatda bo'lishini ta'sir qiladi.

8. Inson va jamiyat o'rtasidagi muvozanat:

Jamiyat va inson o'rtasidagi munosabatlar ba'zida muvozanatni talab qiladi. Insonning shaxsiy ehtiyojlari va erkinliklari jamiyatning manfaatlarini bilan hamohang bo'lishi kerak. Shu bilan birga, jamiyatning barqarorligi uchun har bir insonning jamiyatga nisbatan mas'uliyatini anglashi zarur. **Inson va jamiyat** o'rtasidagi munosabatlar juda murakkab va o'zaro bog'liqdir. Insonlar jamiyatda o'z roli, mas'uliyatlari va ehtiyojlariga asoslanib yashaydilar, jamiyat esa insonlarning xulq-atvori, qadriyatlari va intilishlarini shakllantiradi. Ijtimoiy normalar, madaniyat, axloq, va qonunlar orqali insonlar bir-biri bilan o'zaro aloqada bo'lishadi va o'z hayotlarini boshqaradilar.

Jamiyat va inson o'rtasidagi muvozanat va o'zaro ta'sirning ahamiyati shundaki, har bir inson o'zining shaxsiy ehtiyojlarini qondirishda, bir vaqtning

o'zida jamiyatning manfaatlarini ham ko'zda tutishi kerak. Jamiyatda yuzaga keladigan ijtimoiy muammolar, masalan, tengsizlik, adolatsizlik va iqtisodiy notenglik, jamiyatning rivojlanishi va insonlarning o'zaro munosabatlariga jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun inson va jamiyat o'rtasida barqaror, o'zaro hurmatga asoslangan munosabatlar o'rnatish zarur.

Xulosa

Mening fikrimcha, inson va jamiyatning o'zaro bog'lanishi va ularning bir-birini shakllantirishdagi o'rni juda katta. Insonlar jamiyatda o'zlarini anglab, jamiyatning ijtimoiy me'yorlari va qadriyatlariga rioya qilgan holda yashashlari zarur. Shu bilan birga, jamiyat o'z a'zolariga ijtimoiy tenglik, adolat va imkoniyatlar yaratishda mas'uliyatni o'z zimmasiga olishi kerak. Har bi insonning erkinligi, huquqlari va farovonligi jamiyatning umumiy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi va jamiyatdagi o'zgarishlar insonlarning hayoti va dunyoqarashiga ta'sir qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Falsafa asoslari[Matn]:o'quv qo'llanma /Q.Nazarov [va boshq.]-Toshkent :O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2018.-380b.
- 2.Temur tuzuklari. –T. : G'ofur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1996. 68-b
3. Komilov N. Tasavvur. 1-kitob –T.:Yozuvchi, 1996.- 48-b
- 4.Muhammad Fazlul-imom Xayriobodiy. Mirqotul mantiq.- T.:Toshkent islom universiteti, 2011. 3- b
- 5.Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida./ O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2016-y., 34-son , 426-modda; 2017-y., 24-son, 487-modda.